

ΟΙ ΒΙΤΣΕΝΤΖΟΙ ΚΟΡΝΑΡΟΙ ΤΗΣ ΣΗΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΧΑΝΔΑΚΑ
ΚΑΙ Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΤΟΥ «ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΥ»*

Προτού παρουσιάσω όρισμένα πορίσματα τῆς ἔρευνάς μου στὰ κρατικά ἀρχεῖα τῆς Βενετίας γιὰ τὸν Βιτσέντζο Κορνάρο, τὸν ποιητὴ τοῦ «Ἐρωτοκρίτου», θὰ σημειώσω πρῶτα τοὺς ὡς τώρα γνωστούς Βιτσέντζους Κορνάρους καὶ τίς ἀπόψεις ποὺ διατυπώθηκαν ἀπὸ τοὺς διάφορους μελετητὲς γιὰ τὸν καθένα.

Πρῶτος ὁ Κ. Σάθας ταύτισε τὸν ποιητὴ τοῦ «Ἐρωτοκρίτου» μὲ ἕναν εὐγενῆ Βιτσέντζο Κορνάρο ποὺ μνημονεύεται σὲ κρητικὸ συμβόλαιο συνταγμένο τὸ 1561 στὸ Χάνδακα¹. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Βιτσέντζο Κορνάρο αὐτόν, ὁ Σάθας ἀναφέρει καὶ κάποιον ἄλλο συνονόματο κρητικὸ συμβολαιογράφο ποὺ δρᾷ τὴν περίοδο 1650-1660². Μετὰ τὸν Σάθα ὁ Ἀντώνιος Γιάνναρης ταύτισε τὸν ποιητὴ μὲ κάποιον ἄλλο Βενετοκρητικὸ εὐγενῆ τῆς Σητείας, τὸν Βιτσέντζο Κορνάρο τοῦ Φραγκίσκου, ποὺ γεννήθηκε, σύμφωνα μὲ τὸ σωζόμενο γενεαλογικὸ δένδρο, τὸ 1486³. Ἀναφέρει ἐπίσης ὁ Γιάνναρης καὶ τὸν Βιτσέντζο Κορνάρο τοῦ Ἰακώβου, ποὺ ἀνήκει καὶ αὐτὸς στοὺς εὐγενεῖς Κορνάρους τῆς Σητείας, τὸν ὁποῖο ὅμως ἀποκλείει⁴. Ὁ Ξανθουδίδης στὴν εἰσαγωγὴ τῆς κριτικῆς ἔκδοσης τοῦ «Ἐρωτοκρίτου» δὲ δέχεται ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ ἔργου μπορεῖ νὰ εἶναι Βενετοκρητικὸς, ἀφοῦ οἱ Κορνάροι αὐτοὶ τῆς Κρήτης «οὐδαμῶς εἶχον ἀφομοιωθῆ πρὸς τὸ ἐγγώριον στοιχεῖον οὐδὲ ἐξελληνισθῆ, ἀλλὰ τούναντίον εἶχον ἀπ' ἀρχῆς καὶ διατήρησαν μέχρι τέλους ἐνετικώτατα τὰ φρονήματα»⁵. Πιθανολόγησε μά-

* Ἀνακοίνωση ποὺ ἔγινε στὸ Ε' Διεθνὲς Κρητολογικὸ Συνέδριο (Ἅγιος Νικόλαος 25 Σεπτεμβρίου - 1 Ὀκτωβρίου 1981). Δημοσιεύεται στὴ μορφή ποὺ ἐκφωνήθηκε μὲ τὴν προσθήκη τῶν ἀπαραίτητων σημειώσεων. Ἡ ἀνακοίνωση αὕτη ἀποτελεῖ πρὸδρομὴ παρουσίαση τῆς ἔρευνάς μου στὰ κρατικά ἀρχεῖα τῆς Βενετίας γιὰ τοὺς Βιτσέντζους Κορνάρους τῆς Σητείας καὶ τοῦ Χάνδακα καὶ τὸν ποιητὴ τοῦ «Ἐρωτοκρίτου». Γιὰ τὴν ἔρευνα αὕτη ἐτοιμάζω ἐκτενὴ μελέτη, μὲ παράθεση τῶν σημαντικότερων ἐγγράφων.

1. Βλ. Σ. Ξανθουδίδου, Βιτσέντζο Κορνάρου, Ἐρωτοκρίτος, ἔκδοσις κριτικῆς γενομένη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πρώτων πηγῶν μετ' εἰσαγωγῆς, σημειώσεων καὶ γλωσσarioύ, Ἡράκλειον Κρήτης 1915, σ. LXVIII.

2. Βλ. Σ. Ξανθουδίδου, ὁ.π., σ. LIX.

3. Α. Ν. Γιάνναρη, Περὶ Ἐρωτοκρίτου καὶ τοῦ ποιητοῦ αὐτοῦ. Ἱστορικὴ καὶ κριτικὴ καὶ γλωσσικὴ μελέτη, Ἀθήνα 1889, σ. 22-31.

4. Α. Ν. Γιάνναρη, ὁ.π., σ. 25-27.

5. Σ. Ξανθουδίδου, ὁ.π., σ. LXV.

λιστα τήν ταύτιση τοῦ ποιητῆ με κάποιον Βιτσέντζο Κορνάρο πού εἶχε χαράξει κατά τήν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας (1677) τὸ ὄνομά του σὲ ἓνα ξωκλήσι στὴν περιοχή τοῦ Μόχλου Σητείας¹. Ὁ ἴδιος ἀναφέρει δύο ἀκόμα Βιτσέντζους Κορνάρους, τοὺς ὁποίους καὶ ἀποκλείει: τὸ συμβολαιογράφο τῆς Σητείας Βιτσέντζο Κορνάρο (1619-1639)², πού ἀσφαλῶς ταυτίζεται με τὸ συμβολαιογράφο πού μνημονεῦει ὁ Σάθας, καὶ κάποιον ἄγνωστο ὡς τότε παπὰ Βιτσέντζο Κορνάρο³.

Τὸ 1955 ὁ Κ. Μέρτζιος, ἀγνοώντας τήν ταύτιση πού πρότεινε ὁ Σάθας, ὑποστήριξε ὅτι ὁ ποιητῆς τοῦ «Ἐρωτοκρίτου» εἶναι ὁ Βιτσέντζος Κορνάρος πού μνημονεύεται στὸ κρητικὸ συμβόλαιο τοῦ 1561. Ὁ Μέρτζιος εἶχε ἐρευνήσει συστηματικὰ τὰ κατάστιχα τοῦ νοταρίου τῆς Σητείας Μάρκου Καλύβα (b. 38)⁴. Τὴν ἴδια χρονιά (1955) ὁ Στέργιος Σπανάκης πρότεινε τήν ταύτιση τοῦ ποιητῆ τοῦ «Ἐρωτοκρίτου» με τὸν Βιτσέντζο Κορνάρο τοῦ Ἰακώβου, πού μνημονεύεται, μαζί με τίς δύο του θυγατέρες, στὴ διαθήκη τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀνδρέα πού συντάχθηκε στὸ Χάνδακα τὸ 1611⁵. Ὁ Σπανάκης πιθανολόγησε τήν ταύτιση αὐτή, γιατί ὁ Βιτσέντζος Κορνάρος τῆς διαθήκης γεννήθηκε πιθανότατα στὴ Σητεία, ἀφοῦ οἱ πρόγονοί του ἦταν θαμμένοι ἐκεῖ, καὶ ἀργότερα ἐγκαταστάθηκε στὸ Χάνδακα ὅπου καὶ ὑποθέτει ὅτι θὰ παντρεύτηκε⁶. Τίς ἀπόψεις τοῦ Σπανάκη τίς θεώρησε πιθανές ὁ Στ. Ἀλεξίου⁷. Ἀντίθετα ὁ Λ. Πολίτης διατύπωσε ἐπιφυλάξεις γιὰ τήν ταύτιση αὐτὴ τὴν ὁποία θεωρεῖ τελείως ἀπίθανη, προβάλλοντας τὴν ἀντίρρηση ὅτι ὁ ποιητῆς τοῦ «Ἐρωτοκρίτου» δὲν μπορούσε νὰ εἶναι Βενετὸς ἄρχοντας⁸.

Ἀποφασιστικὸ σταθμὸ στὴ διερεύνηση τοῦ προβλήματος γιὰ τὴν ταύτιση τοῦ ποιητῆ τοῦ «Ἐρωτοκρίτου» ἀποτέλεσαν οἱ ἔρευνες τοῦ καθ. Ν. Μ. Πανα-

1. Σ. Ξανθοῦ δίδου, ὁ.π., σ. LXXII - LXXV. Βλ. τώρα Σ. Ἀλεξίου, Κορνάρος καὶ Albani, Πειραγμένα Ἀ' Φιλολογικοῦ Συμποσίου γιὰ τὸν Βιτσέντζο Κορνάρο (Σητεία 4-5 Ἰουλίου 1983), «Ἀμάθεια», τεύχ. 56-57 (Ἰουλίου - Δεκεμβρίου 1983), σ. 208-209, ὅπου σημειώνει ὅτι σὲ ἐπιτόπια ἐξέταση στὸ ξωκλήσι τῆς περιοχῆς αὐτῆς διαπίστωσε ὅτι ἡ χρονολογία τοῦ χαράγματος εἶναι 1607 καὶ ὄχι, ὡπως δημοσίευσε ὁ Ξανθοῦδης, 1677.

2. Σ. Ξανθοῦ δίδου, ὁ.π., σ. LXIX - LXX.

3. Σ. Ξανθοῦ δίδου, ὁ.π., σ. LXXI.

4. Κ. Μέρτζιο, Ἔργα καὶ ἡμέραι τοῦ Βιτσέντζου Κορνάρου, «Παρνασσός», περίοδος 2, 4 (1962), σ. 225-246, καὶ Τοῦ Ἰδίου, Βιτσέντζος Κορνάρος - Ἐρωτοκρίτος, «Κρητικὰ Χρονικά», 18 (1964), σ. 142-244.

5. Σ. Σπανάκη, Ἡ διαθήκη τοῦ Ἀντρέα Κορνάρου (1611), «Κρητικὰ Χρονικά», 9 (1955), σ. 379-478 (καὶ σὲ ἰδιαιτέρο τεῦχος, με εὑρετήριο ὀνομάτων, σ. 479-486).

6. Σ. Σπανάκη, ὁ.π., σ. 385-386.

7. Σ. Ἀλεξίου, Ἡ διαθήκη τοῦ Κορνάρου καὶ ὁ ποιητῆς τοῦ Ἐρωτοκρίτου, «Κρητικὰ Χρονικά», 11 (1957), σ. 49-64.

8. Λ. Πολίτη, Ὁ «Ἐρωτοκρίτος» καὶ ἡ «Θυσία» τοῦ Βιτσέντζου Κορνάρου, «Ἀφιέρωμα στὴ μνήμη τοῦ Μανόλη Τριανταφυλλίδη», Ἀθήνα 1960, σ. 370-371. Ἐπιφυλάξεις θὰ διατυπώσει ἀργότερα καὶ ὁ Μ. Ι. Μανούσας («Ἡ κρητικὴ λογοτεχνία κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς Βενετοκρατίας, Θεσσαλονίκη 1965, σ. 47 σημ. 1).

γιωτάκη στὶς βιβλιοθῆκες καὶ στὰ ἀρχεῖα τῆς Βενετίας¹. Ὁ Παναγιωτάκης διαπίστωσε ὅτι ὁ Βιτσέντζος Κορνάρος τοῦ Ἰακώβου, τὸν ὁποῖο προηγουμένως εἶχε ταυτίσει ὁ Σπανάκης μὲ τὸν ποιητὴ τοῦ «Ἐρωτοκρίτου», γεννήθηκε στὸ χωριὸ Τραπεζόντα τῆς Σητείας καὶ στὴν περιοχὴ αὐτὴ παρέμεινε ὡς τὸ 1587 περίπου. Μετὰ τὴ χρονολογία αὐτὴ νυμφεύθηκε τὴ Μαριέττα Ζενο καὶ ἐγκαταστάθηκε στὴν πόλη τοῦ Χάνδακα ὅπου καὶ ἀνέλαβε διοικητικὰ ἀξιώματα. Πέθανε πιθανότατα στὰ μέσα τοῦ 1613². Τὸ σημαντικότερο ὅμως στὶς ἔρευνες τοῦ Παναγιωτάκη ἦταν ὅτι βρῆκε ἰταλικά ποιήματα τοῦ Βιτσέντζου Κορνάρου τοῦ Ἰακώβου, πρῶτο πού πιστοποιεῖ ὅτι ὁ Βιτσέντζος αὐτὸς ἦταν καὶ ποιητῆς³. Τὶς ἀπόψεις αὐτὲς τοῦ Παναγιωτάκη τὶς δέχτηκε ὁ Στέργιος Σπανάκης⁴ καὶ ὁ Στ. Ἀλεξίου⁵. Ὁ τελευταῖος μάλιστα σημειώνει ὅτι, «αν τα στοιχεία που μας ἐγνώρισαν οἱ ἐρευνητές τοῦ Παναγιωτάκη ἦταν γνωστὰ παλαιότερα, νομίζω ὅτι καὶ ὁ Ἐκνουδίδης καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἐρευνητές θα εἶχαν ταυτίσει τα δύο πρόσωπα»⁶.

Στὸ Δ' Διεθνὲς Κρητολογικὸ Συνέδριο ὁ καθ. Παναγιωτάκης ἐπισήμανε τὴ διαμόρφωση μιᾶς ἀστικῆς κοινωνίας στὶς κρητικὲς πόλεις στὸ τέλος τοῦ 16ου καὶ τὶς ἀρχὲς τοῦ 17ου αἰώνα, ἐπιχείρησε νὰ ἐντάξει τὸ πρόσωπο τοῦ Κορνάρου στὴν κρητικὴ κοινωνία τῆς ἐποχῆς αὐτῆς καὶ ὑποστήριξε ὅτι ἐλάχιστες ἀμφιβολίες ἀπομένουν πιά ὅτι ποιητῆς τοῦ «Ἐρωτοκρίτου» εἶναι ὁ εὐγενὴς Βιτσέντζος Κορνάρος τοῦ Ἰακώβου, ἀφοῦ στὸ πρόσωπο καὶ στὰ περιστατικὰ τῆς ζωῆς του ἐπαληθεύονται καὶ διασταυρῶνται οἱ βιογραφικὲς πληροφορίες τῆς κατακλείδας τοῦ κρητικοῦ ποιήματος⁷. Σημείωσε ἐπίσης δύο Βιτσέντζους τῆς ἐπόμενης γενιᾶς τοῦ ἴδιου κλάδου τῶν Κορνάρων, τοὺς ὁποῖους ὅμως καὶ ἀποκλείει, γιατί κανεὶς ἀπὸ τοὺς νεώτερους αὐτοὺς Βιτσέντζους Κορνάρους δὲ συγκεντρώνει ὅλα μαζί τὰ συστατικὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα πού μᾶς δίνει ἡ κατακλείδα τοῦ «Ἐρωτοκρίτου»⁸.

1. Ν. Μ. Παναγιωτάκης, «Ἐρευναι ἐν Βενετίᾳ. Π. Περὶ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Χάνδακος καὶ τῆς πνευματικῆς ζωῆς ἐν Κρήτῃ κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα, «Θησαυρίσματα», 5 (1968), σ. 58-118, καὶ Ν. Μ. Παναγιωτάκης - Α. Λ. Vincent, Νέα στοιχεία γὰρ τὴν Ἀκαδημία τῶν Stravaganti, «Θησαυρίσματα», 7 (1970), σ. 52-81.

2. Ν. Μ. Παναγιωτάκης, «Ἐρευναι, ὅ.π., σ. 76-77.

3. Ν. Μ. Παναγιωτάκης, «Ἐρευναι, ὅ.π., σ. 59, 64, 65 καὶ 67, καὶ Ν. Μ. Παναγιωτάκης - Α. Λ. Vincent, ὅ.π., σ. 57 σημ. 20, 73-75.

4. Σ. Σπανάκης, Σητεία, ἡ χώρα τῶν Ἑτεοκρητῶν καὶ τῶν Κορνάρων, «Ἀμάθεια», 2 (Μάρτιος - Ἀπρίλιος 1971), σ. 69-86.

5. Κρητικὴ Ἀνθολογία (ΙΕ' - ΙΖ' αἰώνας), εἰσαγωγή, ἀνθολόγηση καὶ σημειώματα Στυλιανοῦ Ἀλεξίου, (Ἑταιρία Κρητικῶν Ἱστορικῶν Μελετῶν), Ἠράκλειον Κρήτης 1969², σ. 150.

6. Σ. Ἀλεξίου, ΓΙΑ τὴν ταύτιση τοῦ ποιητῆ τοῦ Ἐρωτοκρίτου, «Μανταφορός», τεύχ. 13 (Ἰούνιος 1979), σ. 7.

7. Ν. Μ. Παναγιωτάκης, Ὁ ποιητῆς τοῦ «Ἐρωτοκρίτου», Πραγμὰ Δ' Διεθνῶς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου (Ἠράκλειο, 29 Αὐγούστου - 3 Σεπτεμβρίου 1976), τ. 2, Ἀθήνα 1981, σ. 329-395.

8. Ν. Μ. Παναγιωτάκης, Ὁ ποιητῆς, ὅ.π., σ. 345.

Ἀντίθεση πρὸς τὴν ἀποψη αὐτὴ διατύπωσε πάλι ὁ Λ. Πολίτης, γράφοντας ὅτι τὰ νέα στοιχεῖα πού προσκόμισε ὁ Παναγιωτάκης «μπορεῖ νὰ καθιστοῦν πιθανὴ (ἢ πιθανότερη) τὴν ἀπόδοση αὐτὴ, ὅχι ὅμως καὶ ἀναγκαῖα»¹. Πιστεύει ὡστόσο ὅτι ὁ ποιητὴς Βιτσέντζος Κορνάρος «θ' ἀνῆκε στὰ ἀνώτερα στρώματα τῆς ἀστικῆς κοινωνίας, πού εἶχε ἰδιαίτερα ἀναπτυχθῆ, ἰδίως στὰ χρόνια τῆς ὀψίμης Βενετοκρατίας»². Ὑποστηρίζει, χωρὶς νὰ τὸ τεκμηριώνει, ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ «Ἐρωτοκρίτου» «θὰ γεννήθηκε στὶς ἀρχές τοῦ 17ου αἰώνα στὴ Σητεία, κι ἐκεῖ θ' ἀναθράφηκε, κοντὰ στοὺς ἀπλοὺς, λαϊκοὺς ἀνθρώπους τῆς μικρῆς πολιτείας»³. Τέλος, ὁ Στ. Ἀλεξίου ἔχει τὴ γνώμη ὅτι ἡ τελευταία αὐτὴ ἐργασία τοῦ Παναγιωτάκη ἐδραίωνει τὴν ταύτιση τοῦ ποιητῆ μετὸν Βενετοκρατικὸ εὐγενῆ Βιτσέντζο Κορνάρο τοῦ Ἰακώβου⁴.

Τὰ πορίσματα τῆς δικῆς μου ἔρευνας μποροῦν νὰ συνοψισθοῦν ὡς ἑξῆς: Πρὶν ἀπὸ τέσσερα περίπου χρόνια, ὅταν ἄρχισα νὰ ἐρευνῶ συστηματικὰ, σελίδα πρὸς σελίδα, στὰ κρατικὰ ἀρχεῖα τῆς Βενετίας τὴ σειρὰ τῶν νοταρίων τῆς Κρήτης (Notai di Candia), ἐπιδίωξα νὰ συγκεντρώσω ὅσο τὸ δυνατό περισσότερες πληροφορίες γιὰ πρόσωπα μετὸ ὄνοματεπώνυμο Βιτσέντζος Κορνάρος, μετὴν ἐλπίδα ὅτι ἔτσι θὰ μποροῦσα νὰ προχωρήσω ἀσφαλέστερα στὴν ταύτιση τοῦ «ποιητῆ» Βιτσέντζου Κορνάρου. Στῆριζόμενος στὸν ἐπίλογο τοῦ «Ἐρωτοκρίτου», πού θεωρεῖται ἀναμφισβήτητα γραμμένος ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ποιητῆ⁵, ὅπου ὁ ποιητὴς Βιτσέντζος Κορνάρος μᾶς δίνει ὀρισμένα αὐτοβιογραφικὰ στοιχεῖα, ἄρχισα πρῶτα ἀπὸ τοὺς νοτάριους τῆς περιοχῆς Σητείας - Ἰεράπετρας, ἀπὸ τὸ 1560 περίπου καὶ πέρα, καὶ ἀργότερα ἐπεξετέυνα τὴν ἔρευνά μου καὶ στοὺς νοτάριους τῆς ἀντίστοιχης περιόδου τοῦ Χάνδακα. Τὴν ἴδια πορεία στὴν ἔρευνα γιὰ τὴν ἀνακάλυψη τοῦ ποιητῆ τοῦ «Ἐρωτοκρίτου» εἶχε ὑποδείξει καὶ ὁ Ξανθοῦδίδης ἀπὸ τὸ 1915⁶. «Ἄν δὲν εἶναι μὴδὲ οὗτος [δηλ. ὁ Βιτσέντζος Κορνάρος τοῦ 1677], πάντως πρέπει νὰ εἶναι τις ἄλλος σύγχρονος καὶ ὁμώνυμος, τοῦ ὁποῦ ἴσως τὸ ὄνομα θὰ εὐρεθῆ ἂν γίνῃ εἰδικὴ ἔρευνα εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἐνετίας μάλιστα εἰς τὰ σωζόμενα ἐκεῖ συμβολαιογραφικὰ βιβλία τῆς Σητείας, ὅπου ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη, καὶ τοῦ Κάστρου, ὅπου μετώκησεν».

Ὡς τώρα ἐλάχιστα κατάστιχα νοταρίων εἶχαν ἐρευνηθεῖ ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Σητείας - Ἰεράπετρας⁷ δὲ γνωρίζαμε οὔτε τὸν ἀκριβῆ ἀριθμὸ τῶν σωζό-

1. Λ. Πολίτης, Εἰσαγωγή στὸν Ἐρωτόκριτο, στὸν τόμο τῆς ἐπανεκδόσεως τοῦ ἔργου ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο «Ἀστὴρ», Ἀθήνα 1976³, σ. 56.

2. Λ. Πολίτης, Εἰσαγωγή στὸν Ἐρωτόκριτο, ὅ.π., σ. 31.

3. Λ. Πολίτης, Εἰσαγωγή στὸν Ἐρωτόκριτο, ὅ.π., σ. 30-31.

4. Βιτσέντσος Κορνάρος Ἐρωτόκριτος, Κριτικὴ Ἔκδοση, Εἰσαγωγή, Σημειώσεις, Γλωσσάριο, Στυλιανὸς Ἀλεξίου, Ἀθήνα 1980, σ.θ'.

5. Λ. Πολίτης, Εἰσαγωγή στὸν Ἐρωτόκριτο, ὅ.π., σ. 63 σημ. 6.

6. Σ. Ξανθοῦδίδου, ὅ.π., σ. LXXV.

7. Βλ. κυρίως: Κ. Μέρτζιου, Ἔργα καὶ ἡμέραι, ὅ.π., καὶ Τοῦ Ἰδίου, Βιτσέντζος Κορνάρος, ὅ.π., Γ. Πεντόγαλου, Παντόγαλοι Σητείας (γενεαλογικὰ καὶ ἄλλα), «Κρητικὰ Χρονικά», 24 (1972), σ. 177-207 καὶ κυρίως 177-179, Μαρία

μενων νοταριακῶν καταστίχων τῆς περιοχῆς αὐτῆς. "Όταν ἄρχισα νὰ μελετῶ τὰ νοταριακὰ αὐτὰ καταστίχα ὑπολόγιζα ὅτι οἱ νοτάριοι ἦταν γύρω στοὺς εἰκοσι, ὅπως σημειώνεται στὸν κατάλογο τῶν κρατικῶν ἀρχείων τῆς Βενετίας¹. "Όμως πρὸς μεγάλη μου ἐκπλήξη διαπίστωσα ὅτι οἱ νοτάριοι τῆς περιοχῆς Σητείας - 'Ιεράπετρας, τῶν ὁποίων τὰ καταστίχα σώζονται στὰ κρατικὰ ἀρχεῖα τῆς Βενετίας ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 16ου αἰώνα ὡς τὸ τέλος τῆς Βενετοκρατίας στὴν περιοχή αὐτὴ ξεπερνοῦν τοὺς πενήντα². Πράγμα πού σημαίνει ὅτι ἀπὸ τὴν περιοχή αὐτὴ ἔχουμε αἰσθητὰ σημαντικότερη πληρότητα νοταριακῶν ἐγγράφων κατὰ τὴν περίοδο πού μᾶς ἀπασχολεῖ ἀπ' ὅ,τι ὡς σήμερα πιστεύαμε. Τοὺς νοταρίους Σητείας - 'Ιεράπετρας ἐρεύνησα συστηματικά, ἐξετάζοντας σὲ κάθε νοταριακὸ ἔγγραφο ὄχι μόνον τοὺς συμβαλλομένους ἀλλὰ καὶ τοὺς μάρτυρες καὶ ὅλα γενικὰ τὰ πρόσωπα πού μνημονεύονται. Παράλληλα ἔστρεψα τὴν ἔρευνα μου, ὅπως ἤδη σημείωσα, καὶ πρὸς τοὺς νοταρίους τοῦ Χάνδακα, ἀπὸ τὸ 1560 περίπου καὶ πέρα, τοὺς ὁποίους καὶ μελέτησα τὸ ἴδιο συστηματικά. Μὲ τὴν ἔρευνά μου αὐτὴ ἤθελα νὰ διαπιστώσω πόσοι ἐπιτέλους Βιτσέντζοι Κορνάροι ἀπαντοῦν στὰ νοταριακὰ ἔγγραφα τῆς Σητείας - 'Ιεράπετρας καὶ τοῦ Χάνδακα, πού, ὅπως εἶπαμε, παρουσιάζουν σημαντικὴ πληρότητα στὴν περίοδο πού μᾶς ἐνδιαφέρει, καὶ σὲ ποιὸ ἢ σὲ ποιούς ἀπὸ τοὺς Βιτσέντζους Κορνάρους αὐτοὺς εἶναι δυνατὸ νὰ ἐπαληθευθοῦν οἱ βιογραφικὲς πληροφορίες τῆς κατακλείδας τοῦ «'Ερωτοκρίτου».

'Απὸ τοὺς γνωστούς μας Βιτσέντζους Κορνάρους δὲν ἀσχολήθηκα μὲ τὸν Βιτσέντζο τοῦ 1486, γιατί ἡ χρονολογία αὐτὴ εἶναι ἀρκετὰ πρῶιμη γιὰ τὸν «'Ερωτοκρίτου». Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο δὲν ἀσχολήθηκα ἰδιαιτέρα καὶ μὲ τὸν Βιτσέντζο τοῦ συμβολαίου τοῦ 1561. 'Ο Βιτσέντζος Κορνάρος αὐτός, μολονότι γνωρίζουμε πολλὲς εἰδήσεις γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴ δράση του, ἀπὸ πουθενὰ δὲ φαίνεται ὅτι παντρεύτηκε καὶ ἔζησε στὸ Χάνδακα. Ἐζήσε στὴ Σητεία καὶ ἐκεῖ πιθανότατα πέθανε μετὰ τὴς 26 'Ιουλίου 1591³ καὶ πρὶν ἀπὸ τὴς 29 Νοεμβρίου 1592⁴.

Κωνσταντοῦ δάκην, Μαρτυρίες ζωγραφικῶν ἔργων στὸ Χάνδακα σὲ ἔγγραφα τοῦ 16ου καὶ 17ου αἰώνα, «Θησαυρίσματα», 12 (1975), σ. 35-136, Μαρίας Καζανάκη - Λάππα, Οἱ ζωγράφοι τοῦ Χάνδακα κατὰ τὸ 17ο αἰώνα (Εἰδήσεις ἀπὸ νοταριακὰ ἔγγραφα, «Θησαυρίσματα», 18 (1981), σ. 177-267.

1. B. C e c c h e t t i, Archivio di Stato in Venezia. Statistica degli atti custoditi nella sezione notarile, Venezia 1886, σ. 259-285 (Parte II:d) Notai del Regno di Candia.

2. Βλ. στὰ «Θησαυρίσματα» τὴς ἐκθέσεις πεπραγμένων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν Βενετίας κατὰ τὰ ἔτη 1979 (σ. 400), 1980 (σ. 336) καὶ 1981 (σ. 338).

3. Τὴ χρονολογία αὐτὴ συντάσσει τὸ προικοσύμφωνο τοῦ γιοῦ του Μπενέτου (βλ. Κ. Μέρτζιο, Βιτσέντζος Κορνάρος, ὁ.π., σ. 239-244).

4. Τὴ χρονολογία αὐτὴ μνημονεύεται ὡς «quondam» (βλ. A. S. V. — Notai di Candia (στὸ ἔξῃς: Notai), b. 99, (Manea Fietto), libro 1, φ. 15^{r-v}).

Παρουσιάζω τώρα κατά χρονολογική σειρά τους Βιτσέντζους Κορνάρους, που άπαντούν στα νοταριακά έγγραφα τής Σητείας - Ίεράπετρας και του Χάνδακα από τὸ τέλος τοῦ 16ου αἰώνα ὡς τὸ 1669. Γιὰ τὸν καθένα ἀπὸ αὐτοὺς παραθέτω ὅσες πληροφορίες κατώρθωσα νὰ συγκεντρώσω γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴ δράση τους ἀπὸ τὰ νοταριακὰ κατὰστιχα. Μόνο γιὰ τὸν Βιτσέντζο Κορνάρο τοῦ Ίακώβου στηρίχτηκα καὶ στὸ βιογραφικὸ πλαίσιο τοῦ καθ. Παναγιωτάκη¹.

Βιτσέντζος Κορνάρος τοῦ Ίακώβου: Κατάγεται ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς Κορνάρους τής Σητείας. Γεννήθηκε στὶς 26 Μαρτίου 1553 στὸ χωριὸ Τραπεζόντα, πὺ ἀπέχει λίγα μόνο χιλιόμετρα ἀπὸ τὴ Σητεία, ὅπου ἡ οἰκογένειά του διατηροῦσε μεγάλη περιουσία². Λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ 1590, πιθανότατα ἐξαιτίας τοῦ γάμου του μὲ τὴ Μαριέτα Ζενο, ἐγκαταστάθηκε στὸ Χάνδακα, κοντὰ στοὺς δυὸ ἀδελφούς του, τὸν Ίωάννη Φραγκίσκο καὶ τὸν Ἀνδρέα³. Ἀπὸ τὸ γάμο του αὐτὸν ἀπέκτησε δυὸ θυγατέρες, τὴν Κατερούτσα καὶ τὴν Ἑλενέτα⁴. Δυστυχῶς ὡς τώρα δὲν βρέθηκε ἄμεση μαρτυρία γιὰ τὸ γάμο του αὐτόν, πὺ ἀσφαλῶς θὰ ἔγινε στὸ Χάνδακα. Ἡ ἔλλειψη συγκεκριμένης μαρτυρίας ὀφείλεται στὸ μεγάλο κενὸ πὺ παρουσιάζουν τὰ βιβλία γάμων τῶν εὐγενῶν τής Κρήτης κατὰ τὴ δεκαετία 1583-1593⁵. Ὅμως ὑπάρχουν δυὸ ἔμμεσες μαρτυρίες πὺ καθιστοῦν πολὺ πιθανὸ ὅτι ὁ Βιτσέντζος Κορνάρος αὐτὸς παντρεύτηκε στὸ Χάνδακα: (1) ἡ οἰκογένεια τής γυναίκας του εἶναι παλιὰ γνωστότατη καστρινὴ οἰκογένεια μὲ μεγάλη κτηματικὴ περιουσία στὴν περιοχὴ τοῦ Χάνδακα⁶ καὶ (2) στὸ προικοσύμφωνο τής κόρης του Κατερούτσας πὺ συντάσσεται στὸ Χάνδακα στὶς 24 Ἀπριλίου 1614 ἡ Κατερούτσα ὑπόσχεται στὸ μέλλοντα ἄνδρα τής Μιχαὴλ Demezzo «*il luoco et portio del casal Vutes, distreto del castel Malvisin, che il sudetto quondam clarissimo s. Vincenzo teneva et possedeva per ragion di dote della quondam clarissima s. Marieta sua consorte et madre della sudetta s. Catteruza...*» καὶ σπίτια στὸ Χάνδακα κοντὰ στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Καβουρᾶ «*le qual furono della quondam clarissima signora Marieta Zen, madre di detta clarissima spo-*

1. Ν. Μ. Παναγιωτάκη, Ὁ ποιητής, ὅ.π., σ. 342-347 καὶ 381-385 (Παράρτημα Γ').

2. Ν. Μ. Παναγιωτάκη, Ἐρευναί, ὅ.π., σ. 76 καὶ Τοῦ Ἰδιοῦ, Ὁ ποιητής, ὅ.π., σ. 342 καὶ 381.

3. Ν. Μ. Παναγιωτάκη, Ἐρευναί, ὅ.π., σ. 76 καὶ Τοῦ Ἰδιοῦ, Ὁ ποιητής, ὅ.π., σ. 343-344 καὶ 382.

4. Ν. Μ. Παναγιωτάκη, Ἐρευναί, ὅ.π., σ. 76-77, Τοῦ Ἰδιοῦ, Ὁ ποιητής, ὅ.π., σ. 345 καὶ 392-395, καὶ Γ. Κ. Μαυρομάτη, Ἑλληνικὰ ἐγγραφα (δωρητήριο καὶ διαθήκες) τής μητέρας, τής κόρης καὶ τής ἐγγονῆς τοῦ Βιτσέντζου Ίακ. Κορνάρου, «Θησαυρίσματα», 16 (1979), σ. 206-254.

5. Βλ. Ν. Μ. Παναγιωτάκη, Ἐρευναί ὅ.π., σ. 74 καὶ Τοῦ Ἰδιοῦ, Ὁ ποιητής, ὅ.π., σ. 344.

6. Βλ. Ν. Μ. Παναγιωτάκη, Ὁ ποιητής, ὅ.π., σ. 344.

sa...»¹. Ἀπὸ τὸ 1591 περίπου συμμετέχει ἐνεργὰ στὴ δημόσια ζωὴ τοῦ Κάστρου (Χάνδακα), ἐνῶ κατὰ τὴν περίοδο τῆς πανούκλας τῶν ἐτῶν 1591-1593 εἶχε ἀναλάβει καθήκοντα ὑγειονομικοῦ ἐπόπτη στὴν πόλη καὶ στὸ διαμέρισμα τοῦ Χάνδακα². Στὴν πόλη αὐτὴ πέθανε μετὰ τις 12 Αὐγούστου 1613³ καὶ πρὶν ἀπὸ τις 24 Ἀπριλίου 1614⁴, καὶ θάφτηκε στὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου⁵. Τὸ σημαντικότερο, βέβαια, στὴν περίπτωσή του εἶναι ὅτι, ὅπως γνωρίζουμε τώρα, ὑπῆρξε καὶ ποιητής.

Βιτσέντζος Κορνάρος τοῦ Κοσμᾶ: Μνημονεύεται μονάχα μιὰ φορὰ στὰ κατὰστιχα τῶν νοταρίων τῆς Σητείας: Συγκεκριμένα στὶς 4 Νοεμβρίου 1590 ὁ Μάρκος Ντεμέτσος ὀρίζει πληρεξούσιό του τὸν εὐγενέστατο Βιτσέντζο Κορνάρο τοῦ Κοσμᾶ ὁ ὁποῖος ὅμως εἶναι ἀπὸν, «ἀφέντες μὰ ὡσάν καὶ προξέντες», γιὰ νὰ πουλήσει τὸ καράβι του⁶. Δυστυχῶς δὲν σώζονται ἄλλες μαρτυρίες γιὰ τὸν Βιτσέντζο αὐτὸν καὶ μᾶς εἶναι ἀγνωστος ὁ τόπος τῆς γέννησης καὶ τῆς διαμονῆς του.

Βιτσέντζος Κορνάρος τοῦ Γιώργη: Γεννήθηκε πρὶν ἀπὸ τὸ 1590, ἀφοῦ μνημονεύεται γιὰ πρώτη φορὰ ὡς μάρτυρας σὲ νοταριακὴ πράξη στὶς 30 Ἰουλίου 1608 (*Βιτζέντζος Κορνάρος ποτέ κυρ-Γεώργη ἀπὸ τὸ χωριὸ Μπεράτι*)⁷. Ὁ πατέρας του Γιώργης ἦταν γιὸς νατουράλε τοῦ Ἀνδρέα Κορνάρου τοῦ Βιτσέντζου⁸. Κατοικεῖ μόνιμα στὸ χωριὸ Μπεράτι τῆς Σητείας, ἀπ' ὅ,τι τουλάχιστο φαίνεται στὰ νοταριακὰ ἔγγραφα, στὰ ὁποῖα τὸν βρίσκουμε ὡς τις 12 Σεπτεμβρίου 1615⁹.

παπα-Βιτσέντζος Κορνάρος τοῦ Γιώργη: Κατοικεῖ καὶ αὐτὸς στὸ χωριὸ Μπεράτι τῆς Σητείας. Μνημονεύεται γιὰ πρώτη φορὰ ὡς μάρτυρας σὲ νοταριακὴ πράξη στὶς 25 Αὐγούστου 1619 (*afendi papa Vincenzo Cornaro apu to ghorio Berati*)¹⁰. Ἀπὸ τότε καὶ ὡς τὸ 1637 (16 Ὀκτω-

1. *Notai*, b. 51 (Michele Calamarà), libro 1, φ. 271Γ - 273V.

2. Ν. Μ. Παναγιωτάκης, Ἔρευναί, ὁ.π., σ. 76 καὶ Τοῦ Ἰδίου, Ὁ ποιητής, ὁ.π., σ. 344 καὶ 382.

3. *Notai*, b. 292 (Bartolomeo Vlastò), libro 1, φ. 56V - 57Γ.

4. Στὸ προικοσύμφωνο τῆς κόρης του Κατερούτσας, ποὺ συντάσσεται τὴν χρονολογία αὐτὴ μνημονεύεται ὡς «quondam» (βλ. παραπάνω τὴ σημ. 1).

5. Ἡ πληροφορία αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ τὴ διαθήκη τῆς κόρης του Ἐλενέτας (*Notai*, b. 68 (Giacomo Cortesan), Testamenti, n° 135). Τῆς ἐνδιαφέρουσας αὐτῆς διαθήκης ποὺ ἔχει γραφτεῖ στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα μὲ λατινικοὺς χαρακτήρες ἐτοιμάζουμε δημοσίευση.

6. *Notai*, b. 257 (Marco Sgurò), φ. ριζΓ-V.

7. *Notai*, b. 277 (Pasquale Turco), libro 3, φ. ριγΓ.

8. *Notai*, b. 277 (Pasquale Turco), libro 3, φ. σΓ.

9. *Notai*, b. 277 (Pasquale Turco), libro 3, φ. σισΓ.

10. *Notai*, b. 74 (Zuanne Colona), Prot. I atti, φ. 6Γ.

βρίου) σημειώνεται συχνά στα νοταριακά έγγραφα και ιδιαίτερα σε διαθήκες όπου και υπογράφει ιδιοχειρώς¹. Είναι παντρεμένος κι έχει τουλάχιστον έναν γιό, τόν Γιώργη, πού συντάσσει τὰ προικοχάρτια τοῦ γάμου του στις 28 Ἀπριλίου 1636². Ὁ παπα-Βιτσέντζος Κορνάρος αὐτός εἶναι πιθανότατα τὸ ἴδιο πρόσωπο μὲ τὸν Βιτσέντζο Κορνάρο τοῦ Γιώργη, ὁ ὁποῖος, ὅπως φαίνεται, χειροτονήθηκε παπὰς μετὰ τις 12 Σεπτεμβρίου 1615, ἀφοῦ κι οἱ δύο κατοικοῦν τὴν ἴδια ἐποχὴ στὸ χωριὸ Μπεράτι.

Βιτσέντζος Κορνάρος τοῦ Φραγκίσκου: Στις 19 Ἀπριλίου τοῦ 1585 στὸ χωριὸ Κάτω Πισκοπὴ τῆς Σητείας συντάσσεται προικοσύμφωνο ἀνάμεσα στὸν εὐγενῆ Βιτσέντζο Κορνάρο τοῦ Ἀνδρέα (δηλ. τοῦ συμβολαίου τοῦ 1561) καὶ στὸν κυρ-Μιχαὴλ Παρίλιο τοῦ παπᾶ κυρ-Ἰωάννη. Σύμφωνα μὲ τὸ προικοσύμφωνο αὐτὸ ὁ Φραγκίσκος, γιὸς νατουράλε τοῦ Βιτσέντζου Κορνάρου, παντρεύεται τὴ θυγατέρα τοῦ Μιχαὴλ Παρίλιου Μαργέτα³. Ἀργότερα στις 22 Φεβρουαρίου 1622 ὁ ἴδιος Βιτσέντζος Κορνάρος τοῦ Φραγκίσκου, ἀπὸ τὸ χωριὸ Κάτω Πισκοπὴ, ὀρίζεται πληρεξούσιος ἀπὸ τὴ μητέρα του Μαργέτα Παριλιοπούλα⁴. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ στις 8 Μαρτίου 1634⁵. Ὁ Βιτσέντζος Κορνάρος αὐτὸς κατάγεται ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς Κορνάρους τῆς Σητείας καὶ εἶναι ἐγγονὸς τοῦ Βιτσέντζου Κορνάρου τοῦ Ἀνδρέα, ἀπὸ τὸν νόθο του γιὸ Φραγκίσκο. Γεννήθηκε πιθανότατα στὸ χωριὸ Κάτω Πισκοπὴ τῆς Σητείας ἀνάμεσα στὸ 1586 καὶ 1590, ἀφοῦ στις 14 Ἀπριλίου 1610 ἐμφανίζεται γιὰ πρώτη φορὰ ὡς μάρτυρας σὲ νοταριακὴ πράξη⁶. Ἀπὸ τότε καὶ ὡς τις 23 Αὐγούστου 1634, πού εἶναι καὶ ἡ τελευταία μνεία πού ἔχουμε γι' αὐτὸν (ὑπογράφει πάλι ὡς μάρτυρας σὲ νοταριακὴ πράξη)⁷, κατοικεῖ στὸ ἴδιο χωριὸ.

Βιτσέντζος Κορνάρος τοῦ Μπενέτου: Ὁ Βιτσέντζος Κορνάρος αὐτὸς, μολονότι μνημονεύεται ὡς εὐγενῆς πού κατάγεται ἀπὸ τὴ Σητεία, δὲ σημειώνεται στὸ γενεαλογικὸ δέντρο τῆς οἰκογένειας αὐτῆς. Εἶναι λοιπὸν

1. Βλ. λ.γ. *Notai*, b. 83 (Vincenzo Cornaro), fascicolo testamenti, φ. 2^ρ (16 Σεπτεμβρίου 1620), φ. 8^ρ (11 Μαΐου 1621), φ. 10^ρ-V (25 Μαΐου 1622), -b. 75 (Zuanne Colona), libro VI, φ. 68^ρ (8 Ἀπριλίου 1624), -b. 83 (Vincenzo Cornaro), fascicolo testamenti, φ. 23^ρ-V (9 Νοεμβρίου 1624), φ. 31^ρ-V (20 Ἀπριλίου 1627), φ. 32^ρ-V (1 Μαΐου 1627), -b. 74 (Zuanne Colona), libro 13 (filza di testamenti), n° 52 (8 Ἰανουαρίου 1629 (m. v. 1628)), - b. 83 (Vincenzo Cornaro), fascicolo testamenti, φ. 50^ρ-51^ρ (14 Μαρτίου 1633), - b. 292 (Bartolomeo Vlastò), libro 1, φ. 62V-63^ρ (29 Ὀκτωβρίου 1635), φ. 101^ρ-V (16 Ἀπριλίου 1637), φ. 126V-127^ρ (16 Ὀκτωβρίου 1637).

2. *Notai*, b. 292 (Bartolomeo Vlastò), libro 1, φ. 136V-137^ρ.

3. Κ. Μέρτζιου, Βιτσέντζος Κορνάρος, ὁ.π., σ. 193-196.

4. *Notai*, b. 6 (Costantino Arvaso), libro 1, φ. 443^ρ.

5. *Notai*, b. 292 (Bartolomeo Vlastò), libro 1, φ. 29^ρ-V.

6. *Notai*, b. 277 (Pasquale Turco), libro 3, φ. ρμθV.

7. *Notai*, b. 292 (Bartolomeo Vlastò), libro 1, φ. 36V-37^ρ.

ἀνάγκη νὰ προσδιορίσουμε τὴν καταγωγή του. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ στὴ Σητεία (τέλος 16ου καὶ ἀρχὴς 17ου αἰώνα) μᾶς εἶναι γνωστοὶ δύο εὐγενεῖς Κορνάροι μὲ τὸ ὄνομα Μπενέτος. Ὁ ἕνας εἶναι ὁ Μπενέτος Κορνάρος τοῦ Ἰακώβου ποῦ γεννήθηκε στὸ χωριὸ Τραπεζῶντα τῆς Σητείας στὶς 2 Ἰουνίου 1549¹ καὶ πέθανε πρὶν ἀπὸ τὶς 24 Ἀπριλίου 1614, ἀφοῦ στὸ προικοσύμφωνο τῆς ἀνεψιᾶς του Κατερούτσας ποῦ συντάσσεται τὴν ἡμερομηνία αὐτὴ ἀναφέρεται «*quondam*»². Ὁ ἄλλος εἶναι ὁ Μπενέτος Κορνάρος τοῦ Βιτσέντζου, πρωτεζάδελφος τοῦ προηγούμενου Μπενέτου, κάτοικος Σητείας. Σύμφωνα μὲ τὸ προικοσύμφωνο τοῦ γάμου του ποῦ συντάσσεται στὴν πόλη τῆς Σητείας στὶς 26 Ἰουλίου 1591 ὁ Μπενέτος αὐτὸς παντρεύτηκε τὴ Λάουρα κόρη τοῦ κυρ-Νικολάου Κορνέρ καὶ τῆς Ζωῆς, κόρης τῆς Ἐργίνας Περτζιβαλοπούλας³. Εἶναι κάτοικος τῆς πόλης τῆς Σητείας καὶ ὡς τὶς 19 Φεβρουαρίου 1623 (m. v. 1622) ζεῖ ἀκόμη στὴν ἴδια πόλη⁴. Ὁ Βιτσέντζος Κορνάρος τοῦ Μπενέτου διαμένει στὴ Σητεία, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ νοταριακὰ ἔγγραφα. Ὡς τὶς 9 Σεπτεμβρίου 1623 σημειώνεται ὡς «*Βιτσέντζος Κορνάρος τοῦ Μπενέτου*»⁵, ἐνῶ ἀπὸ τὶς 14 Μαρτίου 1624 ὡς «*Βιτσέντζος Κορνάρος τοῦ ποτὲ Μπενέτου*»⁶. Γὰ δύο λοιπὸν αὐτὰ στοιχεῖα, ἡ διαμονὴ καὶ τοῦ Βιτσέντζου Κορνάρου τοῦ Μπενέτου στὴν πόλη τῆς Σητείας, καθὼς καὶ τὸ ἔτος θανάτου τοῦ πατέρα του ποῦ συμβαίνει τὴν ἴδια περίπου ἐποχὴ ποῦ πέθανε καὶ ὁ Μπενέτος Κορνάρος τοῦ Βιτσέντζου, συνηγοροῦν ὅτι ὁ Βιτσέντζος Κορνάρος αὐτὸς κατάγεται ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τῶν εὐγενῶν Κορνάρων τῆς Σητείας (ὡς εὐγενὴς ἐξᾴλλου μνημονεύεται στὰ νοταριακὰ ἔγγραφα) καὶ εἶναι ἐγγονὸς τοῦ Βιτσέντζου τοῦ 1561. Γεννήθηκε πιθανότατα ἀνάμεσα στὰ ἔτη 1592-1594 στὴ Σητεία, (τὸ 1591 συντάσσεται τὸ προικοσύμφωνο τοῦ γάμου τοῦ πατέρα του)⁷, ἀφοῦ στὶς 28 Ὀκτωβρίου 1612 συντάσσει, ἐνήλικος πιά, ἐλληνικὸ ἔγγραφο⁸. Ἀπὸ τὴ διαθήκη τῆς ἀδελφῆς του Ἐργινούσας Κορναροπούλας, ποῦ συντάχθηκε στὶς 30 Μαΐου 1630, μαθαίνουμε ὅτι εἶχε δύο θυγατέρες, τὴν Κατεργιά καὶ τὴ Μαργιά. Σ' αὐτὲς ἡ θεία τους κληροδοτεῖ ἕνα μέρος ἀπὸ τὴν περιουσία της, ποῦ θὰ τοὺς δοθεῖ ἀπὸ τὸν πατέρα τους Βιτσέντζο, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ ἐκτελεστής τῆς διαθήκης, ὅταν παντρευτοῦν⁹. Πιθα-

1. N. M. Παναγιωτάκη, Ὁ ποιητής, ὅ.π., σ. 392.

2. *Notai*, b. 51 (Michele Calamarà), libro 1, φ. 271^v.

3. K. Μέρτζιου, Βιτσέντζος Κορνάρος, ὅ.π., σ. 239 κ.έ.

4. *Notai*, b. 75 (Zuane Colona), libro 5, φ. 5^r.

5. *Notai*, b. 7 (Marco Azamuti), libro 2, φ. 5^v-6^r.

6. *Notai*, b. 75 (Zuane Colona), libro 6, φ. 50^r.

7. Βλ. παραπάνω σημ. 3 καὶ *Notai*, b. 257 (Andrea Servò), libro 1, φ. 58^v-59^r.

8. *Notai*, b. 55 (Zorzi Carcali), libro 1, φ. 113^v.

9. *Notai*, b. 74 (Zuane Colona), libro 13, n° 67: «... *thelo chie afino ci Catergias Cornaropula<s> thigatera tu anothe mu comessariu dheca reaglia na ta dhosi ston chiero ci padria ci. Acomi afino ci Margias Cornaropulas thigatera che afti tu anothe mu comesario... na ta dhosi is oras padria ci chie chignis...*».

νότατα λοιπόν ο Βιτσέντζος Κορνάρος αυτός παντρεύτηκε στη Σητεία μετά το 1615 και πριν από το 1620, αφού το 1630 οι κόρες του δεν είναι ακόμη σε ηλικία γάμου. Η γυναίκα του, της οποίας άγνοούμε το όνομα, κατάγεται από την οικογένεια των Στρατηγών της Σητείας. Η πληροφορία αυτή προέρχεται από νοταριακή πράξη, σύμφωνα με την οποία ο Βιτσέντζος Κορνάρος του Μπενέτου και ο κουνιάδος του, Μαρκαντώνιος Στρατηγός του Άνδρέα, και οι δυο κάτοικοι Σητείας, όρίζουν τον Alessandro Zannoni και τον Δράκο Selenza δικαίτητες σε διαφορές τους¹. Ο Βιτσέντζος αυτός διαμένει αδιάλειπτα στη Σητεία, όπως μαρτυρούν οι νοταριακές πράξεις που βρέθηκαν γι' αυτόν, μερικές από τις οποίες συντάξε ο ίδιος στα ελληνικά². Πέθανε μετά τις 17 Οκτωβρίου του 1644³.

Βιτσέντζος Κορνάρος του Δράκου: Για τον Βιτσέντζο Κορνάρο αυτόν υπάρχουν ελάχιστες μαρτυρίες. Στις 9 Ιανουαρίου 1650 (m.v. 1649) μνημονεύεται ως μάρτυρας σε νοταριακή πράξη⁴. Στις 14 Φεβρουαρίου του ίδιου χρόνου καταχωρίζεται στα κατάστιχα του νοταρίου της Σητείας Zuanne Darcà προικοσύμφωνο που είναι γραμμένο στα ελληνικά με λατινικούς χαρακτήρες. Το προικοσύμφωνο συντάξε ο Βιτσέντζος αυτός στις 19 Φεβρουαρίου 1648 (m.v. 1647 (;)) μέσα στο Κάστρο της Σητείας («*Ego Vicenzos Cornaros ios tu afendi tu Draco igrapsa eos anothe*»)⁵. Στη στίμα που ακολουθεί σημειώνεται: «*gramena [τά προικοχάρτια] apu ton afendi Vincenzo Cornaro ios tu eugenestatu affendi capeta Draco*»⁶. Κατάγεται κι αυτός πιθανότατα από τους εύγενεις Κορνάρους της Σητείας και ίσως είναι γιός του Δράκου Κορνάρου, που είναι έγγονός του Βιτσέντζου του 1561 από το γιό του Zuanne⁷. Η οικογένεια του Δράκου Κορνάρου αυτού φαίνεται ότι έγκατέλειψε τη Σητεία, όπως και οι υπόλοιποι κάτοικοί της, στις αρχές του 1651, και εγκαταστάθηκε στο Χάνδακα⁸. Στην πόλη του Χάνδακα, στις 29 Αυγούστου 1652, ο Δράκος

1. *Notai*, b. 76 (Zuanne Colona), libro 10, φ. 164^v-165^r.

2. Βλ. λ.χ.: *Notai*, b. 75 (Zuanne Colona), libro 6, φ. 207^v (25 Ιουλίου 1623), -b. 292 (Bartolomeo Vlastò), libro 1, φ. 72^r (15 Σεπτεμβρίου 1633), φ. 92^v (25 Σεπτεμβρίου 1636), - b. 292 (Notaio greco de identificare), frammenti di protocollo, φ. 237^r (4 Δεκεμβρίου 1636), - b. 271 (Sebastiano Selvo), libro 1, φ. 20^{r-v} (9 Αυγούστου 1637), φ. 69^v - 70^r (11 Μαρτίου 1638), - b. 94 (Zuanne Darcà), libro 1, φ. 66^v-67^r (26 Σεπτεμβρίου 1642).

3. *Notai*, b. 94 (Zuanne Darcà), libro 1, φ. 128^r.

4. *Notai*, b. 94 (Zuanne Darcà), libro 2, φ. 28^v.

5. "Ο.π.", φ. 29^{r-v}.

6. "Ο.π.", φ. 29^v-30^r.

7. *Notai*, b. 95 (Nicolò Damillo), φ. 152^v-153^r.

8. Πιθανότατα έχει κάποια σχέση με την οικογένεια αυτή και ο Παρθένιος Κορνάρος του Δράκου, που είκοσι περίπου χρόνια αργότερα, στις 25 Φεβρουαρίου 1672, μνημονεύεται ως πρωτοπαπάς της Μονής Ακρωτηριανής της Σητείας (βλ. Ν. Σ τ α υ ρ ι ν ί δ ο υ, Με-

Κορνάρος ἀπαντᾷ ὡς μάρτυρας σὲ προικοσύμφωνο πού συντάσσεται στὸ καινούργιο μοναστήρι τῆς Ἀκρωτηριανῆς¹. Ὡς μάρτυρας μνημονεύεται καὶ στίς 5 Σεπτεμβρίου τοῦ ἴδιου χρόνου (1652)². Ὅμως γιὰ τὸν Βιτσέντζο Κορνάρο τὸ γιὸ του δὲ βρῆκα καμιά μαρτυρία ἀπὸ τὴν ὁποία νὰ φαίνεται ὅτι ἐγκαταστάθηκε στὸ Χάνδακα. Ὡστόσο, τὸ ἐνδεχόμενο αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ ἀποκλεισθεῖ.

Βιτσέντζος Κορνάρος τοῦ Φραγκίσκου, νοτάριος: Στὰ κρατικὰ ἀρχεῖα τῆς Βενετίας στὴ σειρὰ *Notai di Candia* (b. 83) σώζονται σὲ δυὸ τόμους καὶ σὲ ἓνα τετράδιο τὰ κατάστιχα τοῦ νοταρίου τῆς Σητείας Βιτσέντζου Κορνάρου τοῦ Φραγκίσκου. Στὸ πρῶτο βιβλίο περιέχονται νοταριακὲς πράξεις ἀπὸ 5 Σεπτεμβρίου 1619 ὡς 23 Μαΐου 1625 καὶ στὸ δεύτερο ἀπὸ 3 Αὐγούστου 1625 ὡς 14 Σεπτεμβρίου 1636. Στὸ τετράδιο περιέχονται διαθῆκες ἀπὸ 6 Ἀπριλίου 1620 ὡς 20 Δεκεμβρίου 1635. Ὁ Βιτσέντζος αὐτός, ὅπως τουλάχιστο φαίνεται ἀπὸ τὰ νοταριακὰ του κατάστιχα, ἔζησε στὴ Σητεία. Πέθανε λίγο μετὰ τὶς 14 Σεπτεμβρίου τοῦ 1636³.

Βιτσέντζος Κορνάρος τοῦ Ἰακώβου: Εἶναι γιὸς τοῦ Ἰακώβου Κορνάρου τοῦ Φραγκίσκου, πρωτεξάδελφου τοῦ Βιτσέντζου Κορνάρου τοῦ Ἰακώβου⁴. Μνημονεύεται μονάχα σὲ νοταριακὰ ἔγγραφα πού συντάσσονται στὸ διαμέρισμα ἢ στὴν πόλη τοῦ Χάνδακα. Στὴν πόλη αὐτὴ κατοικεῖ μαζί με τὰ ἀδελφία του, τὸν Zuanne, τὸν Antonio, τὸν Francesco καὶ τὸν Zorzi. Εἶχε μεγάλη κτηματικὴ περιουσία στὸν Ἀσώματο καὶ στὴ Φοινικιά, χωριὰ τῆς ἐπαρχίας Τεμένους, στὸ χωριὸ Ἀμαριανὸ τῆς Πεδιάδος, καθὼς καὶ στὴν περιοχή τοῦ φρουρίου Μπελβεντέρε. Ἡ πρώτη νοταριακὴ μαρτυρία πού ἔχω γι' αὐτὸν εἶναι τῆς 7ης Ἰουλίου 1605. Σύμφωνα με τὴ μαρτυρία αὐτὴ ὁ Zuanne Κορνάρος ἐνεργώντας ὡς μεγαλύτερος ἀδελφὸς ἐξουσιοδοτεῖ τὸ δευτερότοκο ἀδελφὸ του Antonio νὰ ἀποφασίσει γιὰ τὸ μερίδιο πού ἔχουν ὅλα τὰ ἀδελφία στὸ χωριὸ Ἀμαριανὸ⁵. Ἡ τελευταία χρονολογικὰ μαρτυρία πού ἔχω γιὰ τὸν Βιτσέντζο Κορνάρο αὐτὸν, ὁ ὁποῖος ἐξακολουθεῖ νὰ διαμένει στὸ Χάνδακα, εἶναι στίς 13 Ἀπριλίου 1638⁶.

Γιὰ τὸν Βιτσέντζο Κορνάρο τοῦ Ἀντρέα, δεύτερο ἀνεψιὸ καὶ αὐτὸν τοῦ Βιτσέντζου Κορνάρου τοῦ Ἰακώβου, πού σημειώνεται στὰ γενε-

ταφράσεις Τουρκικῶν Ἱστορικῶν Ἐγγράφων ἀφορώντων εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Κρήτης, τ. Α' (ἔγγραφα τῆς περιόδου 1657-1672, Ἐγίρας 1067-1082), Ἡράκλειον Κρήτης 1975, σ. 414-416).

1. *Notai*, b. 94 (Zuanne Darcà), libro 2, φ. 32V-33R
2. *Notai*, δ.π.
3. B. Cecchetti, δ.π.
4. Ν. Μ. Παναγιωτάκη, Ὁ ποιητής, δ.π., σ. 345.
5. *Notai*, b. 89 (Giorgio Dafnomili), libro 10, φ. 14R.
6. *Notai*, b. 224 (Nicòlo Pedioti), libro 6, φ. 281V-282R.

αλογικὰ δέντρα τοῦ Barbaro καὶ τοῦ Muazzo δὲν ὑπάρχουν, ὅσο ξέρω, μαρτυρίες στὰ κατάστιχα τῶν νοταρίων τῆς Σητείας καὶ τοῦ Χάνδακα¹. Πιθανότατα πέθανε νέος.

Παρουσίασα, βέβαια ἀρκετὰ σύντομα λόγῳ χρόνου, ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς Βιτσέντζους Κορνάρους ποὺ βρῆκα στὰ νοταριακὰ κατάστιχα τῆς Σητείας καὶ τοῦ Χάνδακα ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 16ου αἰώνα ὡς τὴν κατάληψη τῆς Κρήτης ἀπὸ τοὺς Τούρκους (1669). Ἄν θελήσουμε τώρα νὰ συνοψίσουμε τὶς πληροφορίες ποὺ ἔχουμε γιὰ τὸν καθένα ἀπὸ αὐτοὺς μποροῦμε νὰ καταλήξουμε στὰ ἑξῆς: Γιὰ τὸν Βιτσέντζο Κορνάρο τοῦ Κοσμᾶ (1590) δὲν ἔχουμε ἐπαρκεῖς πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴ δράση του. Ἡ ἀπουσία μαρτυριῶν στὰ νοταριακὰ κατάστιχα τῆς Σητείας καὶ τοῦ Χάνδακα σημαίνει πιθανότατα ὅτι δὲν εἶχε ἰδιαίτερους δεσμοὺς μὲ τὶς δυὸ αὐτὲς περιοχὲς. Ἀποκλείονται ἀπὸ τοὺς πιθανοὺς ποιητὲς τοῦ «Ἐρωτοκρίτου» (1) ὁ Βιτσέντζος Κορνάρος τοῦ Γιώργη (= παπα - Βιτσέντζος) γιὰ τὴν ιδιότητά του² καὶ γιατί κατοικεῖ μόνιμα στὸ χωριὸ Μπεράτι τῆς Σητείας, (2) ὁ Βιτσέντζος τοῦ Φραγκίσκου, γιατί διαμένει κι αὐτὸς μόνιμα στὸ χωριὸ Κάτω Πισκοπὴ τῆς Σητείας καὶ δὲ φαίνεται νὰ εἶχε ἰδιαίτερη μὀρφωση καὶ (3) ὁ Βιτσέντζος τοῦ Μπενέτου, γιατί παντρεύεται στὴ Σητεία καὶ διαμένει μόνιμα στὴν πόλη αὐτή. Γιὰ τὸν Βιτσέντζο Κορνάρο τοῦ Δράκου σώζονται ἐλάχιστες μαρτυρίες. Τὸ 1650 βρίσκεται κλεισμένος στὸ φρούριο τῆς Σητείας, ἐνῶ ἀργότερα ὁ πατέρας του ἐγκαθίσταται στὸ Χάνδακα. Γιὰ τὸν ἴδιο δὲν ξέρουμε ἂν τὴν ἐποχὴ αὐτὴ εἶναι παντρεμένος στὴ Σητεία ἢ ἂν παντρεύτηκε ἀργότερα στὸ Χάνδακα, ὅπου, πιθανότατα, πρέπει νὰ ἀκολούθησε τοὺς συμπολίτες του. Σίγουρο γι' αὐτὸν εἶναι ὅτι κατὰ τὴ δεκαετία 1640 μὲ 1650 εἶναι σὲ νεαρὴ ἡλικία, ἀφοῦ ὁ παππούς του Zuanne Κορνάρος τοῦ Βιτσέντζου παντρεύτηκε μετὰ τὸ 1591 (τότε ὁ πατέρας του Βιτσέντζος τοῦ παραχωρεῖ μέρος τῆς περιουσίας του λόγῳ χειραφετήσεώς του)³. Ἄν πράγματι συμβαίνει αὐτό, τότε ἴσως ταυτίζεται μὲ τὸν Βιτσέντζο τοῦ 1677⁴.

Ἀποκλείονται ἐπίσης ἀπὸ τοὺς πιθανοὺς ποιητὲς τοῦ «Ἐρωτοκρίτου» (1) ὁ νοτάριος, γιατί οἱ γραμματικὲς του γνώσεις εἶναι ὑποτυπώδεις καὶ γιατί διαμένει μόνιμα στὴν περιοχὴ τῆς Σητείας, καὶ (2) ὁ Βιτσέντζος Κορνάρος, γιὸς τοῦ Ἰακώβου τοῦ Φραγκίσκου, γιατί γεννήθηκε πιθανότατα στὸ Χάνδακα, ἀφοῦ στὴν πόλη αὐτὴ διαμένει μόνιμα μὲ τοὺς ἀδελφούς του. Γιὰ τὸν ἴδιο αὐτὸ λόγῳ πρέπει νὰ ἀποκλείσουμε καὶ τὸ δεύτερο ξάδελφό του, τὸν Βιτσέντζο Κορνάρο τοῦ Ἀντρέα.

Τὸ συμπέρασμα λοιπὸν ποὺ συνάγεται εἶναι ὅτι μονάχα γιὰ τὸν Βιτσέντζο Κορνάρο τοῦ Ἰακώβου ἐπαληθεύονται οἱ βιογραφικὲς πληροφορίες ποὺ δίνει γιὰ

1. Ν. Μ. Παναγιωτάκη, Ὁ ποιητής, ὅ.π., σ. 345.

2. Βλ. καὶ Σ. Ἀλεξίου, Ἡ Διαθήκη, ὅ.π., σ. 56.

3. Κ. Μέττσιο, Βιτσέντζος Κορνάρος, ὅ.π., σ. 241.

4. Γιὰ τὸν Βιτσέντζο Κορνάρο αὐτὸν βλ. παραπάνω σ. 368 σημ. 1.

τὸν ἑαυτοῦ τοῦ ὀ ποιητῆς τοῦ «Ἐρωτοκρίτου» στὸν ἐπίλογο τοῦ ποιήματός του. Ἐπαληθεύεται ἐπίσης καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Ἐπιμελητῆ τῆς πρώτης Βενετικῆς ἔκδοσης ποὺ ὀνομάζει τὸν ποιητὴ *εὐγενέστατον*.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴν ἐπαλήθευση αὐτῆ, ὑπὲρ τῆς ταύτισης τοῦ ποιητῆ μετὰ τὸν Βιτσέντζο Κορνάρο αὐτὸν εἶναι καὶ ὀρισμένες ἄλλες βιογραφικὲς πληροφορίες ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὰ νοταριακὰ κατὰστιχα τῆς Σητείας καὶ τοῦ Χάνδακα. Ἐχει γίνει ἀποδεκτὸ ἀπὸ ὀρισμένους μελετητὲς τοῦ «Ἐρωτοκρίτου» ὅτι ἡ σειρὰ μετὰ τὴν ὀποία ἀναφέρονται τὰ περιστατικὰ τῆς ζωῆς του στὸν ἐπίλογο μπορεῖ νὰ μὴν ἀνταποκρίνεται στὴν πραγματικὴ χρονολογικὴ σειρὰ¹. Ὁ ποιητῆς δὲ φαίνεται νὰ ἔγραψε τὸ ποίημά του πρὶν παντρευτεῖ. Πιθανότατα παντρεύτηκε νέος στὸ Κάστρο ὅπου καὶ ἐγκαταστάθηκε καὶ γυρίζοντας γιὰ ἕνα διῆστημα στὴ Σητεία ἔγραψε ἐκεῖ τὸν «Ἐρωτοκρίτου» στὴν πρώτη του μορφή². Ἐχει ἐπίσης παρατηρηθεῖ ὅτι ὀρισμένες ἀσυνέπειες δομῆς, ἰδιαιτέρως στὸ δεύτερο μέρος τοῦ ἔργου, δείχνουν διαφορετικὰ στάδια ἐπεξεργασίας ἀπὸ τὸν Κορνάρο, ποὺ πιθανότατα ἔγιναν στὸ Χάνδακα³. Στὴν πόλη αὐτῆ θὰ πρόσθεσε καὶ τὸν ἐπίλογο, ἀφοῦ ὅταν τὸν γράφει δὲ βρίσκεται πιά στὴ Σητεία («*Στὴ Στεῖαν ἐγεννήθημε, στὴ Στεῖαν ἐνεθράφη, / ἐκεῖ ἔκαμε κι ἐκόπιασε ἐτοῦτα ποὺ σᾶς γράφει*»). Μαρτυρίες ἀπὸ τὰ νοταριακὰ κατὰστιχα τῆς Σητείας καὶ τοῦ Χάνδακα μᾶς ἀποκαλύπτουν ὅτι οἱ βιογραφικὲς πληροφορίες ποὺ παραθέτονται στὸν ἐπίλογο ἐπιβεβαιώνονται μόνον γιὰ τὸν Βιτσέντζο Κορνάρο τοῦ Ἰακώβου. Ὁ Βιτσέντζος Κορνάρος αὐτός, μετὰ τὸ γάμο του στὸ Χάνδακα καὶ τὴ μόνιμη πιά ἐγκατάστασή του στὴν πόλη αὐτῆ, ἐπισκέπτεται τακτικὰ καὶ ὡς τὸ θάνατό του τὴν ἰδιαιτερὴ του πατρίδα τὴ Σητεία. Μάλιστα γιὰ ἕνα μεγάλο χρονικὸ διάστημα, ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 1598 ὡς τὸ τέλος τοῦ 1600, βρίσκεται κυρίως στὴν περιοχὴ αὐτῆ⁴. Τὴν ἴδια ἐποχὴ (15 Νοεμβρίου 1599) οἱ θεῖες του Κατερούτσα καὶ Ἑλενα Ζεν, ποὺ διαμένουν στὸ Χάνδακα, τὸν ὀρίζουν πληρεξούσιό τους «*ἀφέντες μὰ ὡσάν καὶ προεζέντες τοῦ ὀποῖου δίδου λιμπερτὰ καὶ αὐτοριτὰ... νὰ μπορεῖ νὰ τεφεντέρει τὰ δικαιώματα καὶ λογαριασμοὺς ἐδικοὺς τως ὀμπροστὰς εἰς τὸν ἐκλαμπρότατον ἀφέντη Ρετούρη τζῆ Στείας καὶ εἰσὲ πᾶσα ἄλλον ὀφίτζιο καὶ γιουντίτζιο, κριτὴν*

1. Ε. Κ ρ ι α ρ ᾶ, Μελετήματα περὶ τὰς πηγὰς τοῦ Ἐρωτοκρίτου, *Texte und Forschungen zur Byz. Neugr. Philologie*, ἄρ. 27, Ἀθῆναι 1938, σ. 157-158, καὶ Σ. Ἀ λ ε ξ ί ο υ, Ἡ Διαθήκη, ὅ.π., σ. 61-62.

2. Βλ. καὶ Σ. Ἀ λ ε ξ ί ο υ, Ἡ Διαθήκη ὅ.π., σ. 61-62.

3. Σ. Ἀ λ ε ξ ί ο υ, Φιλολογικαὶ παρατηρήσεις εἰς κρητικὰ κείμενα, «Κρητικὰ Χρονικά», 8 (1954), σ. 260.

4. Στις 19 Ὀκτωβρίου 1598 ὁ Βιτσέντζος Κορνάρος τοῦ Ἰακώβου βρίσκεται στὸ Χάνδακα καὶ ὀπογράφει ὡς Avogator di Comun (N. M. Π α ν α γ ι ω τ ᾶ κ η, Ὁ ποιητῆς, ὅ.π., σ. 383). Ὡς Avogator di Comun ὀπογράφει πάλι στις 26 Νοεμβρίου 1600 (N. M. Π α ν α γ ι ω τ ᾶ κ η, ὅ.π.). Κατὰ τὸ μεγάλο αὐτὸ χρονικὸ διάστημα (Ὀκτώβριος 1598-Νοέμβριος 1600) δὲν ἐμφανίζεται νὰ ἀσκέῖ κανένα διοικητικὸ λειτουργημα στὴν πόλη τοῦ

και μαγιστράτο»¹. Αὐτὲς τὶς συγγένες μετακινήσεις τοῦ ἔννοεῖ πιθανότατα ὅταν λέει ὅτι «τὸ τέλος τοῦ ἔχει νὰ γενεῖ ὅπου ὁ Θεὸς ὀρίσει», δηλ. στὴ Σητεία ἢ στὸ Κάστρο². Τὶς δυὸ αὐτὲς περιοχὲς ἀναφέρει ὡς πιθανοὺς τόπους τοῦ θανάτου τοῦ καὶ ὁ μεγαλύτερος ἀδελφός τοῦ Βιτσέντζου Κορνάρου τοῦ Ἰακώβου, ὁ Ἰωάννης Φραγκίσκος. Στὴ διαθήκη του, ποῦ εἶναι συνταγμένη ἐλληνικά, ὀρίζεται ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο θὰ γίνεῖ ἡ κηδεῖα τοῦ στοῦ Χάνδακα ἢ στὴ Σητεία³.

Τελειώνοντας θὰ ἤθελα νὰ παρατηρήσω τὰ ἀκόλουθα: Ἄν οἱ εἰδήσεις γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ ποιητῆ ποῦ περιέχονται στὸν ἐπίλογο τοῦ «Ἐρωτοκρίτου» ἀνταποκρίνονται στὴν πραγματικὴ χρονολογικὴ σειρά, τότε ὁ Βιτσέντζος Κορνάρου τοῦ Ἰακώβου, ὁ πιθανότερος ποιητὴς τοῦ ἔργου, ἴσως ἔδωσε τὴν πρώτη μορφή στὸ ποίημά του πρὶν τὸ 1590, ὅταν ἀκόμη ζοῦσε στὴ Σητεία. Ἄν ὅμως πάλι τὰ περιστατικὰ αὐτὰ τῆς ζωῆς του δὲν ἀνταποκρίνονται, ὅπως εἶπαμε⁴, στὴν πραγματικὴ χρονολογικὴ σειρά, τότε ὁ Βιτσέντζος Κορνάρου αὐτὸς ἴσως ἔγραψε τὸν «Ἐρωτοκρίτο» στὴν πρώτη του μορφή κατὰ τὸ χρονικὸ διάστημα ἀπὸ τὸ 1598 ὠς τὸ 1600, κατὰ τὸ διάστημα δηλ. τῆς πολύμηνης διαμονῆς του στὴ Σητεία, καὶ ἀργότερα στὸ Χάνδακα, ἀπὸ τὸ 1601 ὠς τὸ 1613, τὸν ἐπεξεργάστηκε προσθέτοντας καὶ τὸν ἐπίλογο.

Χάνδακα. Οὔτε ἐπίσης ἔχουμε πληροφορίες, ὅσο τουλάχιστον ξέρω, γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴ δράση του στὴν πόλη αὐτή. Ἀντίθετα κατὰ τὸ χρονικὸ αὐτὸ διάστημα τὸν βρίσκουμε στὴν περιοχὴ τῆς Σητείας: ὅπως λ.χ. (α) στίς 2 Δεκεμβρίου 1598 (*Notai*, b. 277 (Pasquale Turco), libro 2, φ. 9^Γ), (β) στίς 20 Δεκεμβρίου 1599 (*Notai*, b. 174 (Manea Fietto), φ. 18^Γ) (γ) στίς 30 Δεκεμβρίου 1599 (*Notai*, b. 277 (Pasquale Turco), libro 2, φ. λστV-λθ^Γ, μ^Γ, μV-μα^Γ), (δ) στίς 10 Φεβρουαρίου 1600 (m. v. 1599) (*Notai*, b. 99 (Manea Fietto), libro 2, φ. 60^Γ-61^Γ), (ε) στίς 17 Αὐγούστου 1600 (*Notai*, b. 277 (Pasquale Turco), libro 2, φ. νθV-ξ^Γ).

1. *Notai*, b. 211 (Manoli Papadopulo), libro 2, φ. 183^Γ καὶ Ν. Μ. Παναγιωτάκη. Ὁ ποιητής, ὁ.π., σ. 380 καὶ 383.

2. Βλ. Ν. Μ. Παναγιωτάκη, Ὁ ποιητής, ὁ.π., σ. 345.

3. Τὴν ἐνδιαφέρουσα αὐτὴ διαθήκη ἔχουμε ἤδη ἐτοιμάσει γιὰ δημοσίευση.

4. Βλ. παραπάνω σ. 379